

JUBILEUSZ 800-LECIA

NARODZIN DLA NIEBA

BŁ. WINCENTEGO KADŁUBKA

1. Święty z Opatowskiej Ziemi

Wincenty Kadłubek, zwany także Mistrzem Wincentym, urodził się ok. 1155 r. w Karwowie k. Opatowa w rodzinie należącej do rodu rycerskiego Łabędziów lub Różyców, osiadłego w Ziemi Sandomierskiej. Kształcił się w Paryżu, być może na wydziale nauk wyzwolonych, gdzie przed rokiem 1189 uzyskał naukowy tytuł magistra. Po powrocie do Kraju pracował w kancelarii króla Kazimierza II Sprawiedliwego. Około roku 1194 uzyskał godność prepozyta Kapituły Kolegiackiej w Sandomierzu. Zaproponowany przez Kapitułę na biskupstwo w Krakowie, 28 marca 1208 roku uzyskał aprobatę papieża Innocentego III i przyjął sakrę biskupią.

Uczestniczył w obradach IV Soboru Laterańskiego oraz w synodach w Mstowie, Sieradzu i Wolborzu.

Angażował się w ówczesne życie polityczne. Brał udział w zjazdach możnowładców w Borzykowie i Mąkolnie. Wchodził w skład poselstwa do króla węgierskiego. Na początku 1218 roku uzyskał zgodę księcia i Kapituły Krakowskiej na rezygnację z posługi biskupiej, po czym wstąpił do klasztoru Cystersów w Jędrzejowie, gdzie 8 marca 1223 roku zmarł w opinii świętości.

Został pochowany w kościele, a jego grób stał się miejscem lokalnego kultu.

W 1633 roku relikwie Wincentego Kadłubka zostały przeniesione do mauzoleum pod ołtarzem. Papież Innocenty IX w 1683 związał z nim odpust zupełny na 8 marca. W 1680 r. rozpoczął się jego proces beatyfikacyjny, zakończony 11 lutego 1764 beatyfikacją przez papieża Klemensa XIII.

Wspomnienie liturgiczne przypada na 9 października. Czczony jest jako asceta żyjący według zasady: „Bogu wszystko - sobie nic”.

Jest patronem Diecezji Sandomierskiej, Kieleckiej, Archidiecezji Warmińskiej oraz Sandomierza.

Od 1962 r. toczy się proces kanonizacyjny Błogosławionego Wincentego.

Jest autorem pierwszej kroniki polskiej *Chronikon Polonorum*, obejmującej dzieje Państwa od legendarnego początku do 1202 roku.

Figura Bł. Wincentego Kadłubka w Karwowie parafia Włostów, ufundowana przez miejscową ludność w 1919 roku

2. Włostów - miejsce Chrztu Wincentego

Wincenty, zwany później Kadłubkiem, został ochrzczony w parafii pod wezwaniem Narodzenia Świętego Jana Chrzciciela we Włostowie. Z domu rodzinnego, od ojca Bogusława i matki Benigny, wyniósł żywą wiarę w Boga i gorące nabożeństwo do Matki Najświętszej.

Pierwsze wzmianki potwierdzające kult Mistrza Wincentego dotyczą okresu zatwierdzenia kultu (beatyfikacja w 1764 r.). Według Stanisława Kiełtyki pierwsze relikwie Wincentego miały znaleźć się we Włostowie już w 1781 roku, Wiemy, że w parafii tej istniał ołtarz poświęcony Wincentemu za probostwa Antoniego Rozenwalda (1739-1795).

Największe starania o rozwój kultu Bł. Wincentego w parafii położył ks. Wincenty Jaworski (1836-1869). To z jego inicjatywy w 1840 r. malarz Jan Rybkowski (1812-1853) ozdobił kaplicę obrazem ku czci Bł. Wincentego Kadłubka.

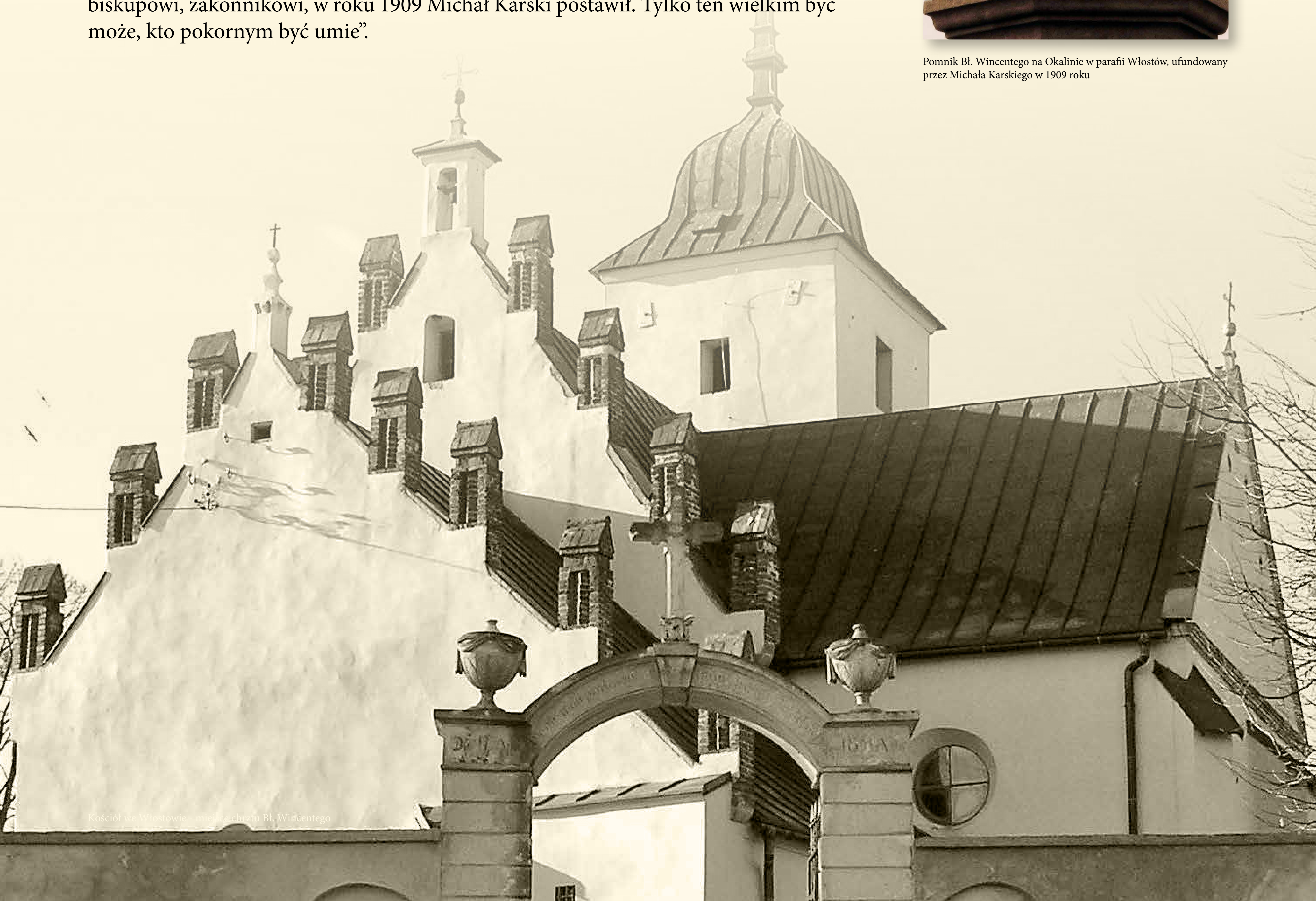
Gdy w październiku 1845 r. odbywało się przeniesienie części relikwii Wincentego z klasztoru Cystersów w Jędrzejowie do katedry sandomierskiej, jednym z miejsc oddania im czci był kościół włostowski.

Obecnie każdego roku - w drugą sobotę i niedzielę października - obchodzi się w parafii uroczystości odpustowe ku czci wielkiego Patrona.

Na granicy administracyjnej gmin: Lipnik i Opatów (w Okalinie), wśród otwartych pól, znajduje się przydrożny pomnik. Ten pomnik Bł. Wincentego został ufundowany 1909 roku przez Michała Karskiego. Na kamiennym sześciobocznym trzonie ustawiono naturalnej wielkości postać Kadłubka w biskupich szatach pontyfikalnych z żelazną laską w prawej i z księgą w lewej ręce. Widnieje tam inskrypcja: „Na cześć Bł. Wincentego Kadłubka, urodzonego w parafii Włostów w 1161 r., wielkiemu mężowi, biskupowi, zakonnikowi, w roku 1909 Michał Karski postawił. Tylko ten wielkim być może, kto pokornym być umie”.

Pomnik Bł. Wincentego na Okalinie w parafii Włostów, ufundowany przez Michała Karskiego w 1909 roku

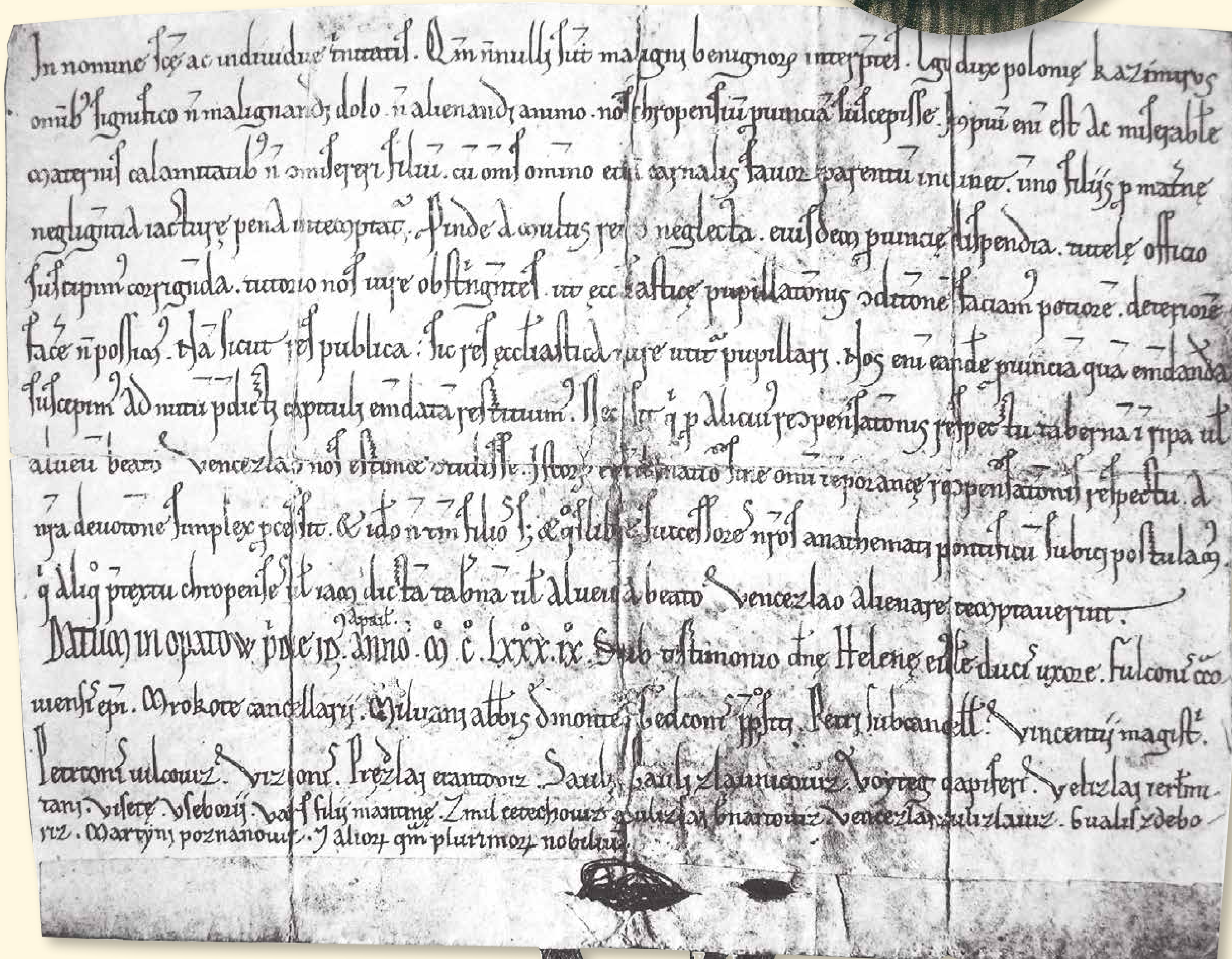
Kościół we Włostowie - miejsce chrztu Bł. Wincentego

3. Po raz pierwszy na kartach historii - dokument z 12 kwietnia 1189 roku

Dokument z 12 kwietnia 1189 r. zachował się w oryginale i powszechnie przyjmowany jest za autentyk. Z dyspozycji dowiadujemy się o zwrocie przez Kazimierza Sprawiedliwego dóbr chłopskich Kapitulie Krakowskiej. Powszechnie uważa się, iż występujący w testacji Vincentius magister - Wincenty Kadłubek był dyktatorem dokumentu. Niniejszy dyplom Kazimierza II Sprawiedliwego jest szczególnie ważny dla historii Opatowa, gdyż w tym akcie po raz pierwszy pojawił się Mistrz Wincenty oraz nazwa Opatów (wcześniej Opatów znany był jako Żmigród).

Wincenty Kadłubek
z obrazów Króla Stanisława Augusta
w Belwederze 1803. Autor Jan Ligber

4. Prepozyt sandomierski

Mistrz Wincenty odegrał wyróżniającą się rolę w życiu kościelnym Sandomierza, gdzie 8 września 1191 r. erygowano kolegiatę pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, której został prepozytem.

Funkcję tę pełnił do czasu objęcia biskupstwa krakowskiego 28 marca 1208 roku. Wincenty był związany z dworem Kazimierza II Sprawiedliwego, na życzenie którego zaczął spisywać *Kronikę polską*. Po tajemniczej śmierci księcia Kazimierza 5 maja 1194 r., Wincenty był w Sandomierzu wychowawcą i nauczycielem jego małoletnich synów: Leszka Białego i Konrada Mazowieckiego.

Pomnik Bł. Wincentego
w Sandomierzu

Ekstaza Wincentego Kadłubka;
Adrian Głębocki (1833-1905),
bazylika katedralna pw. Narodzenia NMP w Sandomierzu

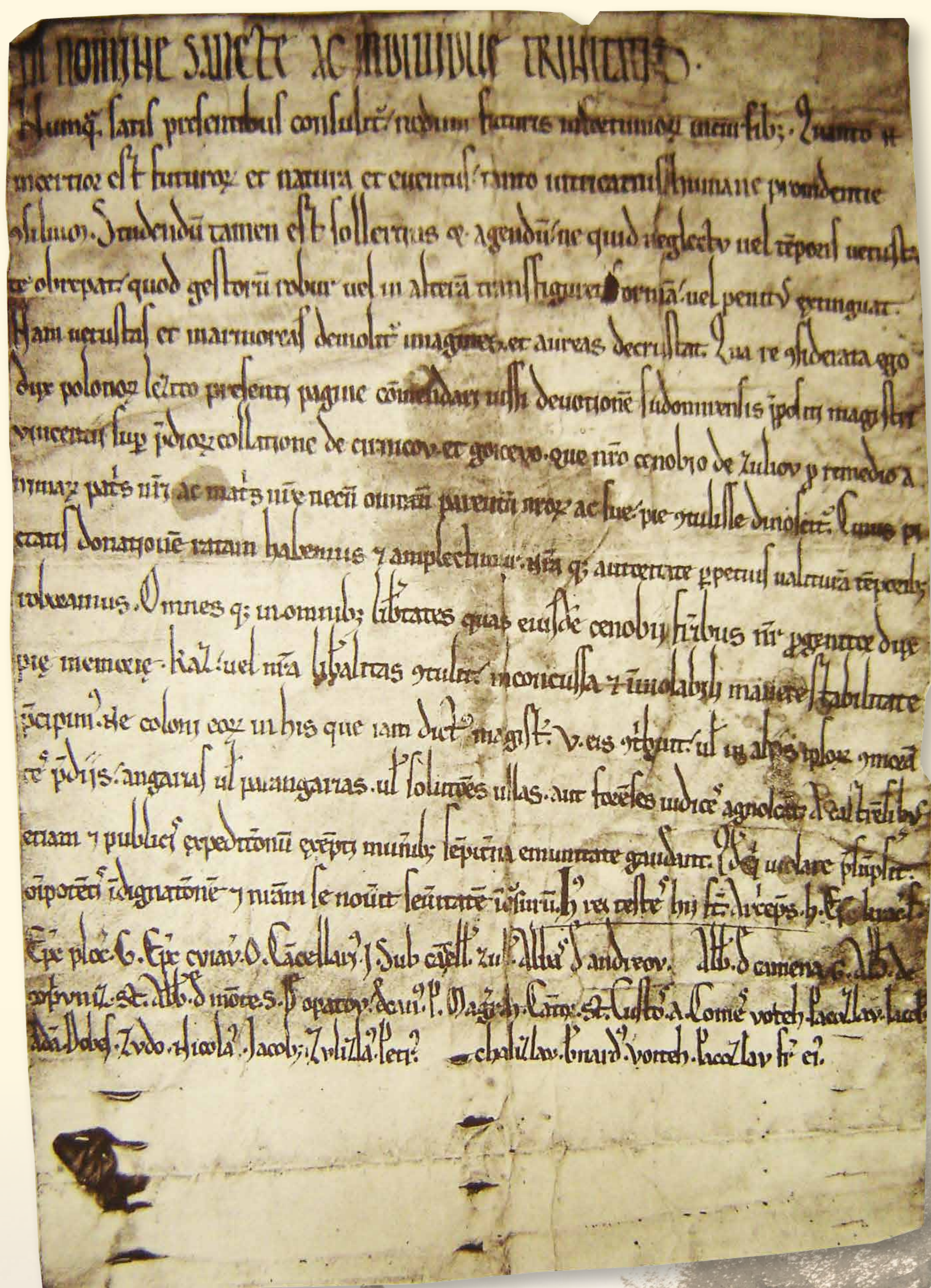
5. W blasku kolegiaty Św. Marcina Biskupa - dokument z 1206 roku

Najprawdopodobniej 11 listopada 1206 roku odbył się w Opatowie wiec połączony z synodem duchowieństwa pod przewodnictwem arcybiskupa gnieźnieńskiego Henryka Kietlicza (1199-1219). W wydanym podczas zjazdu dyplomie książę Leszek Biały zatwierdził na rzecz klasztoru Cystersów w Sulejowie nadanie ówczesnego prepozyta sandomierskiego Wincentego - wsi Czernikowa i Gojcowa.

Mistrz Wincenty był darczyńcą zakonu Cystersów, którym ok. 24 maja 1212 r. (klasztorowi w Koprzywnicy) zapisał swoją rodzową wieś Niekisiałkę (dziś Nikisiałka).

Dokument Leszka Białego z 1206 roku jest drugim ważnym dokumentem w historii Kapituły Św. Marcina w Opatowie, ponieważ po raz pierwszy wymienia skład Kapituły Kolegiackiej Św. Marcina w Opatowie: dziekana, magistra, kantora oraz kustosza. Dyplom ten stał się podstawą obchodów Wielkiego Jubileuszu 800-lecia Kapituły Kolegiackiej w Opatowie w roku 2006.

Dokument z 1206 r. Fot. za Monumenta Poloniae Paleographica, wyd. S. Krzyżanowski, Cracoviae 1910, tabl. 38

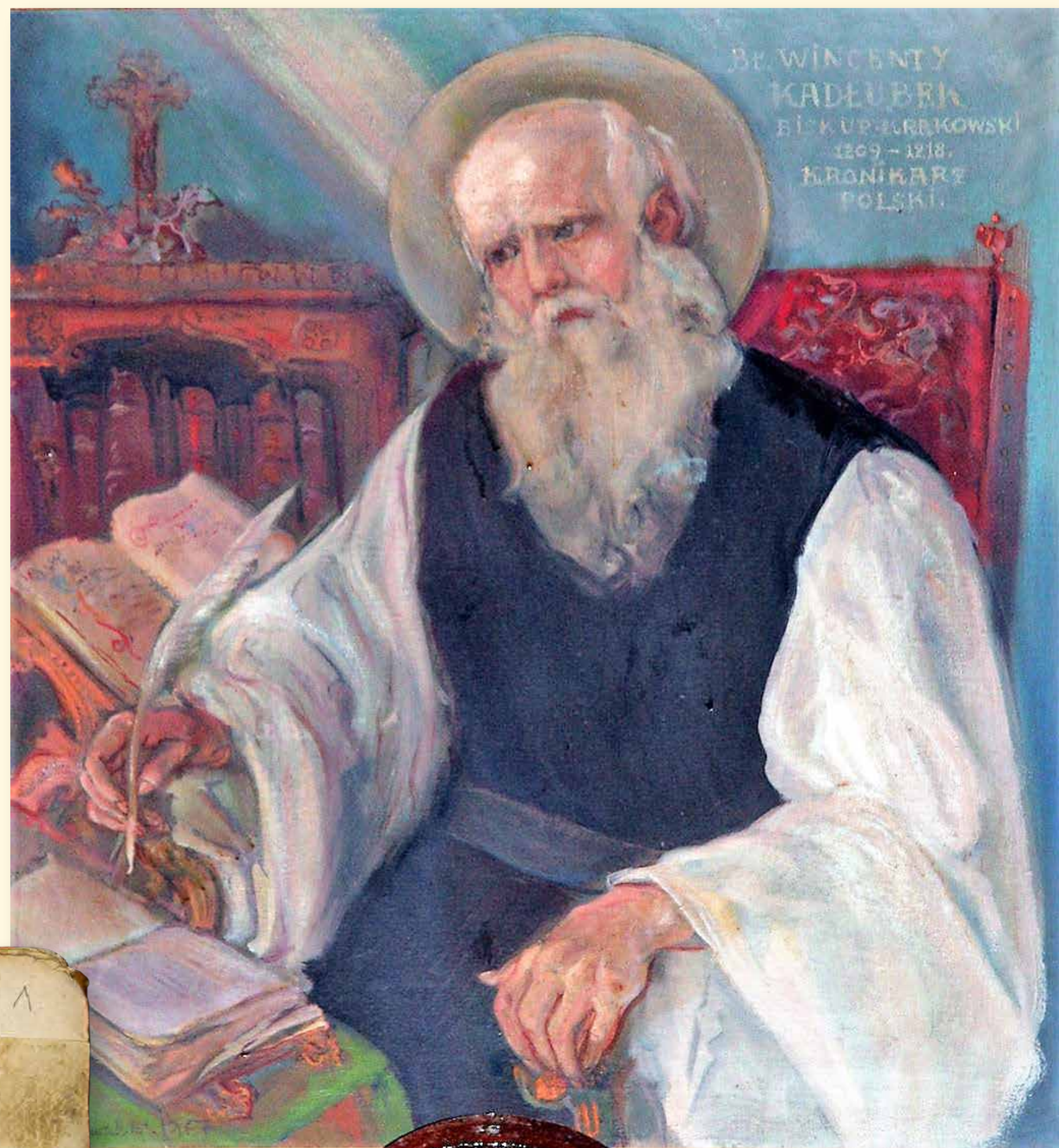

6. Związki Mistrza Wincentego z Opatowem

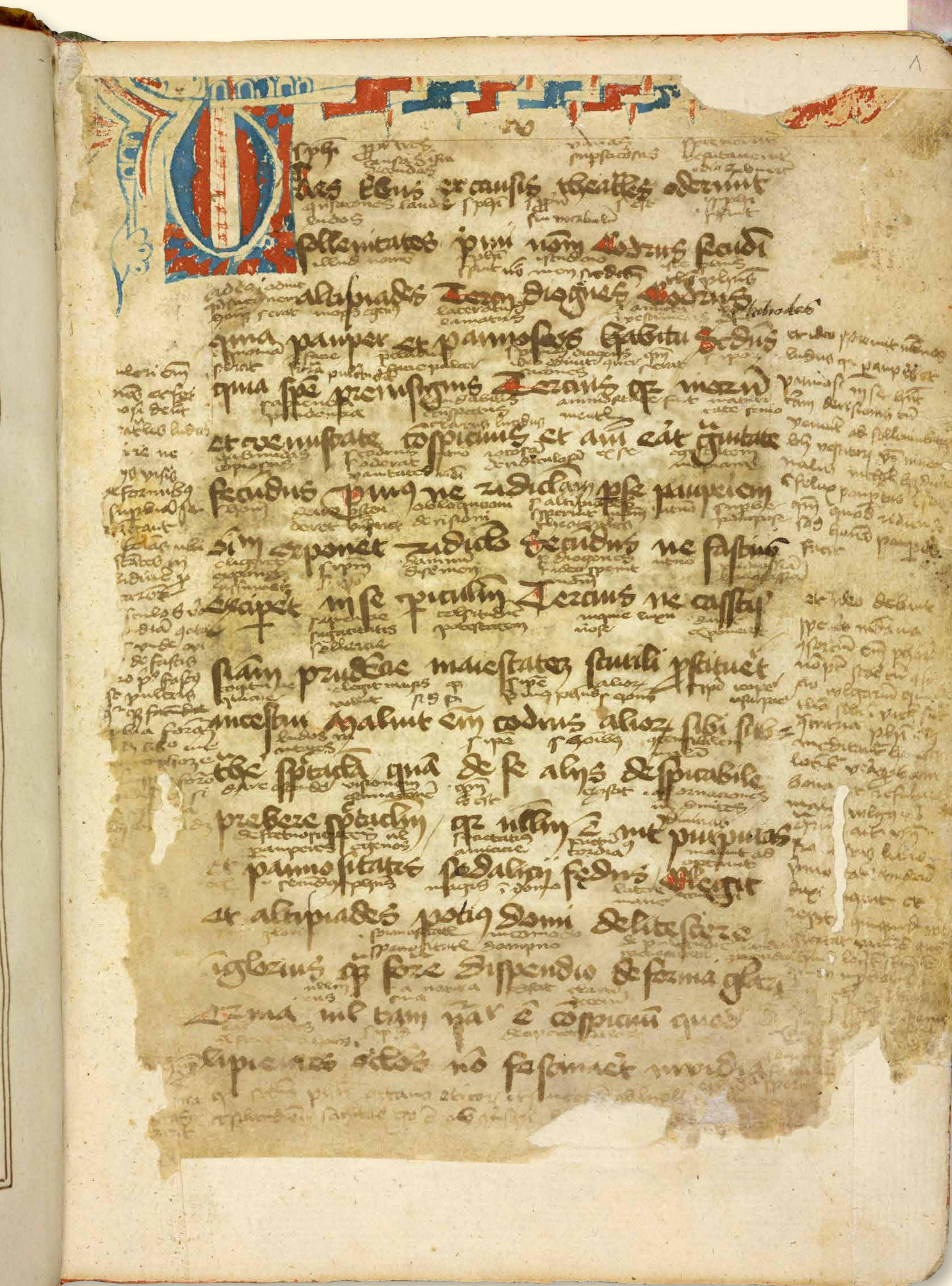
Wincenty Kadłubek na trwałe wpisał się w historię Ziemi Opatowskiej.

Omawiając Jego związki z Opatowem można wymienić:

1. Pochodzenie z Karwowa w gminie Opatów;
2. Dwa najstarsze dokumenty wystawione w Opatowie: w 1189 i 1206 roku;
3. *Kronikę polską*, która była wykładana wraz z komentarzem Jana z Dąbrowki w szkole kolegiackiej w Opatowie od 1457 roku;
4. Nieprzemijający kult Bł. Wincentego.

Kadłubek piszący *Kronikę* (Kasper Pochwalski, 1957 Jędrzejów)

Chronica Polonorum cum commentario Ioannis de Dambrowka (1456)

Oto wymowny fragment z książki Pawła Jasienicy *Trzej kronikarze* - „Było to w roku 1923, jesienią,(...) w kierunku wioski Karwów walił od strony Opatowa wielotysięczny tłum. Sunął lawą, frontem szerokim na kilometry i wyrównanym, bo nikt nie wyprzedzał idącego na czele duchowieństwa. Białe komże księży świeciły wzdłuż całej linii łańcuchem, który na tle zbitej ciżby ludzkiej wydawał się rzadki. Łagodny wiatr rozdymał chorągwie kościelne.

Dzień był szary, bez słońca, lecz i bez deszczu. My trzej, uczniowie 4 klasy gimnazjum im. Bartosza Głowackiego w Opatowie rwaliśmy przodem, na nic nie zważając. Któż widział trafić okazję podziwiania takiego pospolitego ruszenia! Dopiero stamtąd można było przystanąwszy patrzeć, jak ciemne mrowie pochłania pagórki, spływa w wądoły, czyni sam horyzont ruchliwym.

Pierwsi dopadliśmy Karwowa, potoczku, który tam ciecze w dolinie między drzewami. Mało świadom tradycji miejscowych ze zdumieniem obserwowałem pielgrzymów, napełniających wodą flaszki, myjących twarze, a zwłaszcza oczy.

Według starego wierzenia strumyk ów posiada cudowne właściwości lecznicze w chorobach wzroku. Obchodzono wtedy 700-lecie śmierci Bł. Wincentego przydomkiem „Kadłubek”, biskupa krakowskiego, kronikarza, pierwszego literata narodowości polskiej”.

7. Studia

Przedmiotem sporu pozostaje lokalizacja uniwersytetu, następnie kierunek z którym łączył się tytuł magisterski kronikarza, a także czas studiów. Można wyodrębnić następujące hipotezy:

- pobieranie nauk przez Wincentego w szkołach niższego typu niż uniwersytety czy uczelnie typu szkoły katedralnej z Chartres, z sugestią uczelni krajowej, w pierwszym rzędzie szkoły katedralnej w Krakowie,

- powiązanie formacji intelektualnej przejawionej w *Kronice polskiej* z wiedzą zdobytą podczas pobytu w klasztorze Cystersów w Jędrzejowie.

Na podstawie badań Oswalda Balzera i Brygidy Kurbis wskazuje się na ogromną erudycję kronikarza świadczącą o ukończeniu studiów z tytułem naukowym magistra (Paryż). W dziele Wincentego można wyszukać świadectwa „europejskiej” uczoneści autora oraz świadectwa awansu kulturowego środowiska, z którego wyszedł Kronikarz.

Wincenty Kadłubek w pochodzie benedyktynów (Jan Matejko)

8. Czas i miejsce spisania *Kroniki polskiej*

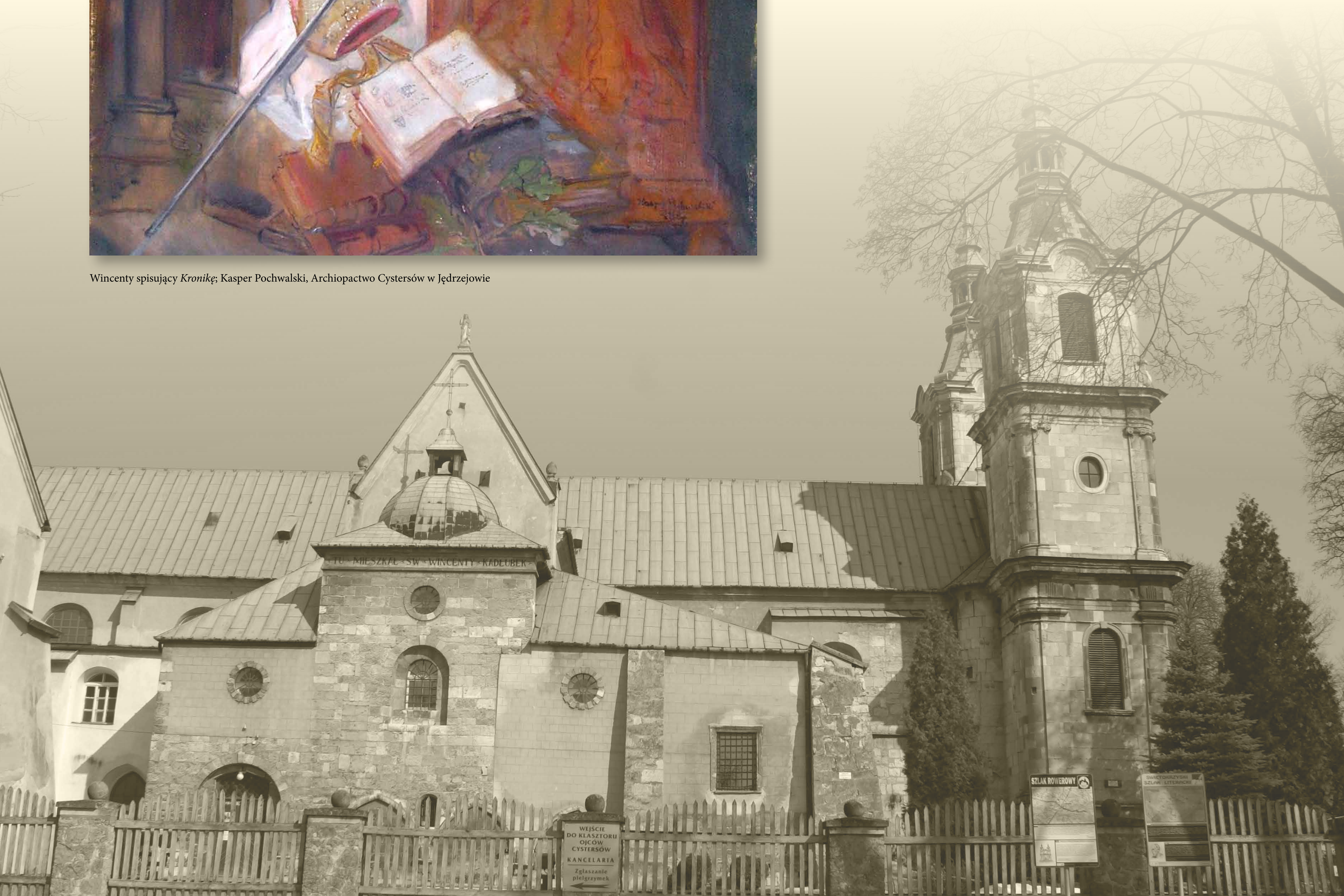

Wincenty spisujący *Kronikę*; Kasper Pochwański, Archiopactwo Cystersów w Jędrzejowie

Kronikę polską Wincenty Kadłubek zaczął pisać przed 1194 rokiem (śmierć Kazimierza Sprawiedliwego, inicjatora dzieła). Jego elekcja na biskupstwo krakowskie w 1207 roku przerwała spisywanie *Kroniki*. W tym czasie najprawdopodobniej powstała całość dzieła. Narracja *Kroniki polskiej* urywa się na roku 1202, z aluzją dotyczącą bitwy pod Zawichostem z 1205 roku.

W *Kronice polskiej* biskup Wincenty zamieścił wiele odniesień do prawa kanonicznego i ówczesnego prawa rzymskiego. Natomiast wypadki historyczne zrelacjonował w oparciu o cytaty z *Kodyfikacji Justyniańskiej* lub z użyciem sformułowań i terminów bezpośrednio z niej przyjętych.

Wielokrotnie udowodnił też znajomość prawa kanonicznego, o czym świadczą liczne zapożyczenia z *Dekretu Gracjana*. Tym, że na kartach dzieła wprowadził rozmowę Bolesława Chrobrego ze Świętym Wojciechem, który pouczał władcę na temat wyższości prawa kanonicznego nad świeckim, oddał swoje stanowisko.

9. Kronika Polska - dzieło życia

Kronika polska Mistrza Wincentego jest uznawana za polski pomnik średniowiecznej myśli polityczno-prawnej. Jest traktatem polityczno-historycznym, w którym problematyka prawna stanowi uzupełnienie opowieści o przedstawionych wydarzeniach. Dotychczas ukazało się kilkanaście wydań Kroniki polskiej Wincentego Kadłubka, zarówno w języku polskim, jak i łacińskim – w oparciu o rękopisy.

Trzy pierwsze księgi *Kroniki polskiej* Wincentego są utrzymane w formie dialogu pomiędzy arcybiskupem gnieźnieńskim Janem i biskupem krakowskim Mateuszem. Pierwsza księga Kroniki obejmuje dzieje Polski przedpiastowskiej (wprowadza Daków, Gallów, Greków, Partów i Rzymian).

Druga - początki dynastii, aż po pierwsze lata rządów Bolesława Krzywoustego i upadek Zbigniewa. Trzecia - do schyłku rządów Bolesława Kędzierzawego.

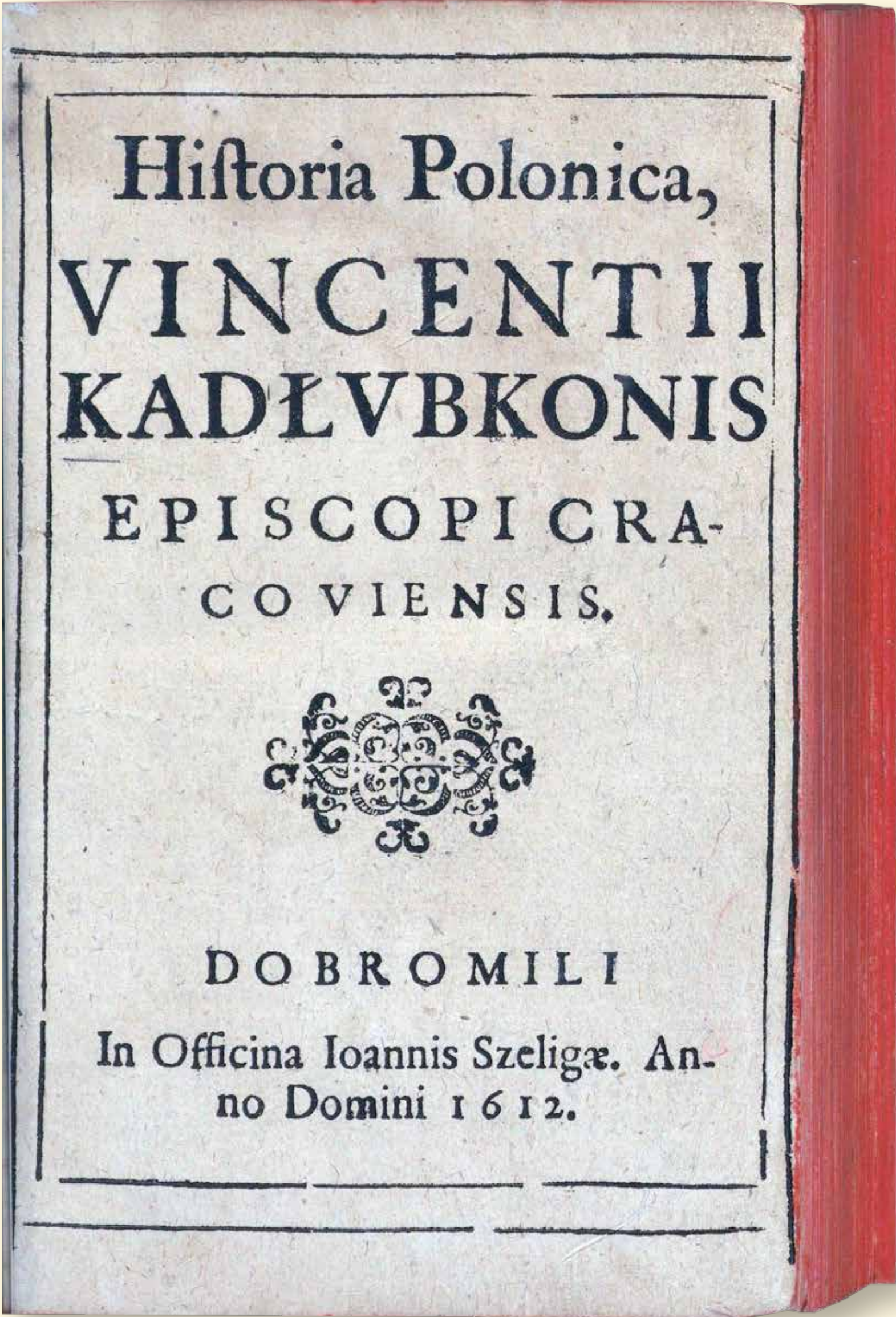
Natomiast czwarta, będąca osobistą narracją Wincentego, ukazuje rządy Mieszka Starego w Krakowie, Kazimierza Sprawiedliwego, ponownie Mieszka, początki władzy Leszka Białego i Władysława Laskonogiego w Krakowie do 1202 roku (z aluzją do bitwy pod Zawichostem – klęski Romana Halickiego w 1205 roku).

Trzonem wizji dziejowej Wincentego Kadłubka pozostaje pojęcie „Rzeczypospolitej” jako ładu prawno-publicznego, wspólnego dobra Narodu.

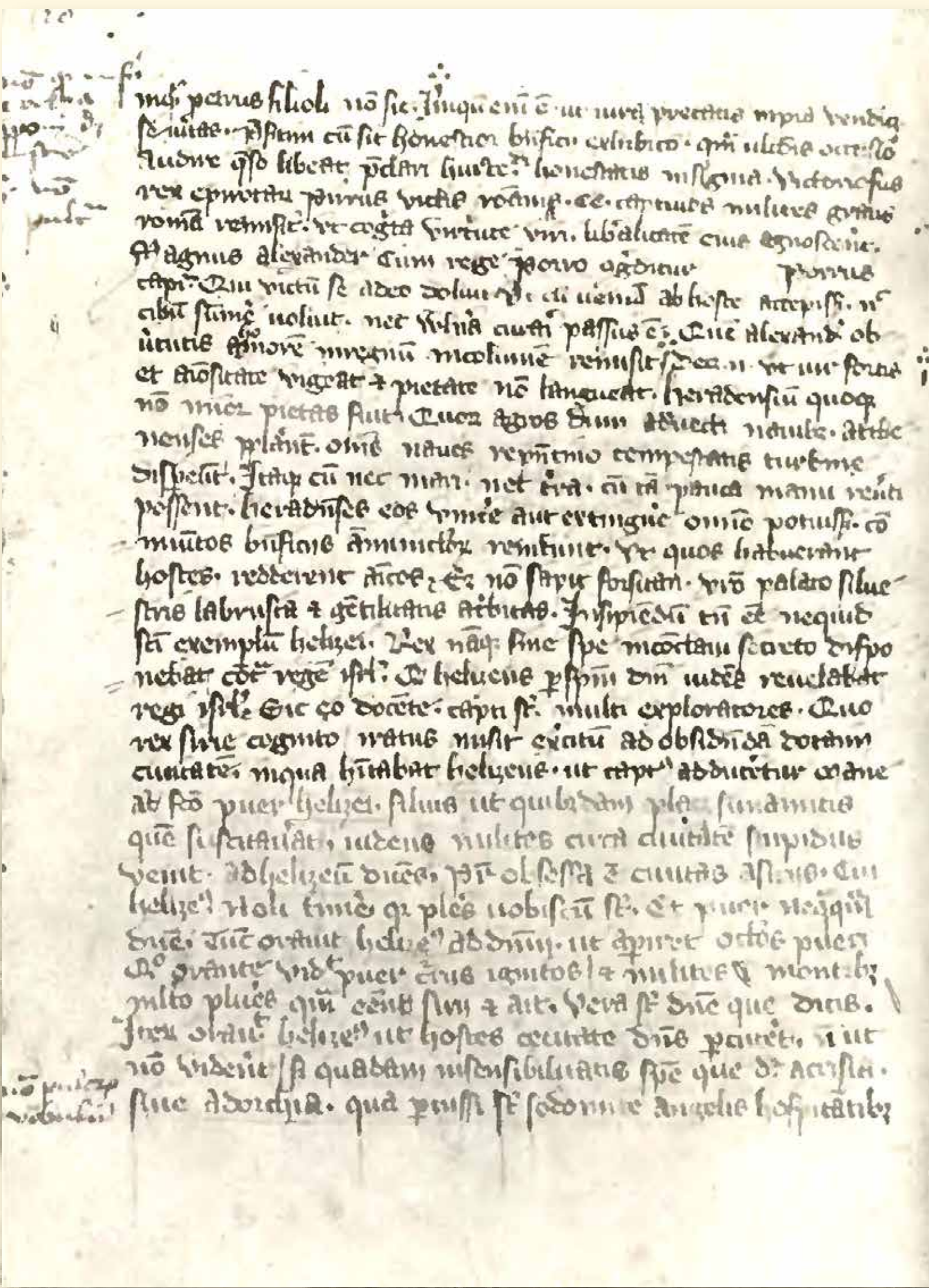
Wykazał, że porządek „Rzeczypospolitej” ustanowiony został w ramach prawa natury i w oparciu o cnoty naturalne. Początek Państwa został podniesiony na wyższy poziom wartości duchowych, gdy w życie Narodu wszedł Kościół.

Mistrz Wincenty wprowadził do polskiej tradycji politycznej idee: wolności, moralności, etycznej istoty prawa publicznego, służebnej funkcji władzy względem Narodu i odpowiedzialności rządzących przed rządzonymi oraz obowiązku aktywnego angażowania się w sprawy Ojczyzny.

Karta *Kroniki polskiej* Wincentego Kadłubka w Rękopisie Kuropatnickiego (zniszczony w Warszawie w 1944 r.) za H. Hofman-Dadejowa, *Studia nad rękopisami Kroniki Mistrza Wincentego*, Lwów 1924, tab. I.

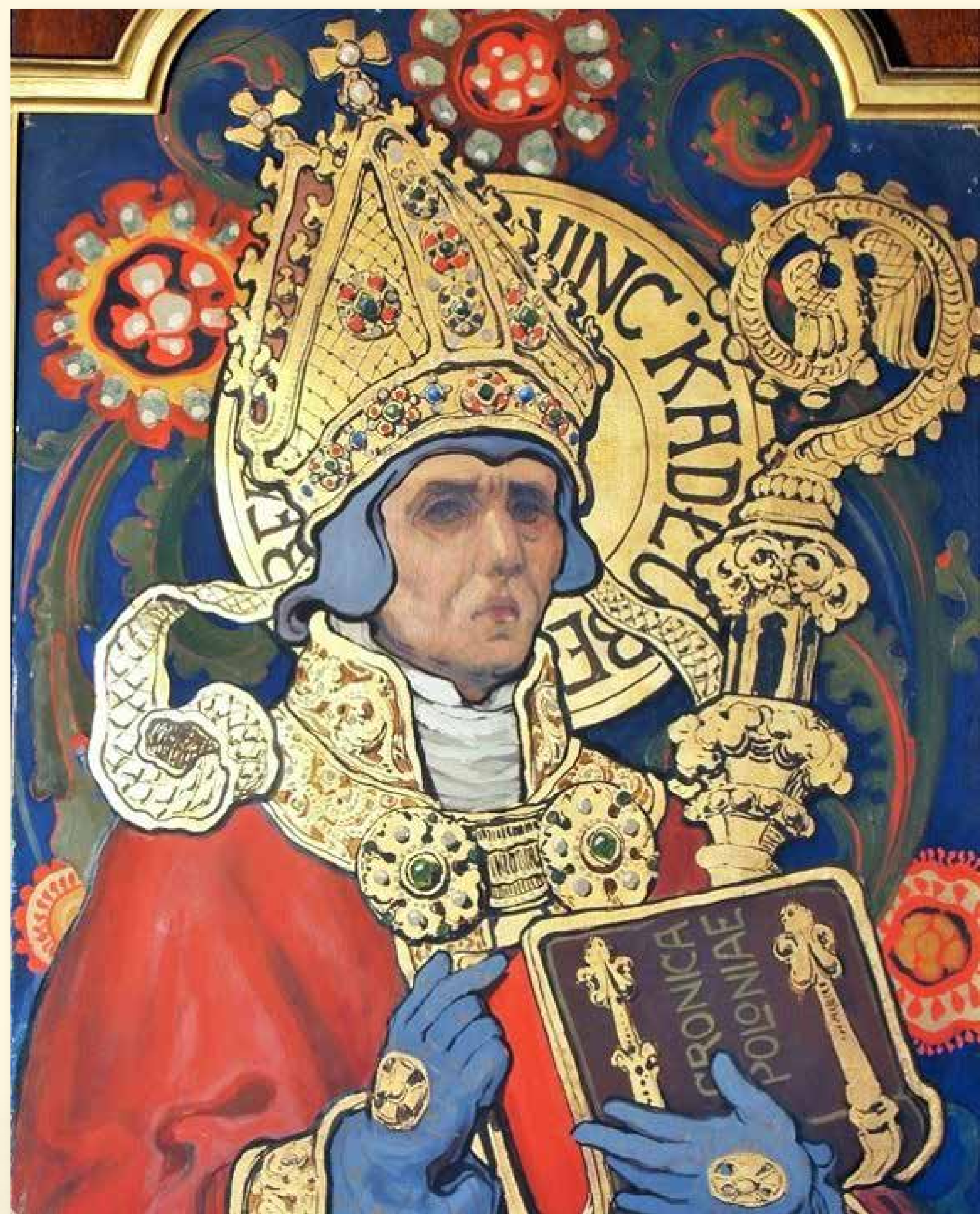
Pierwsze wydanie kroniki Wincentego drukiem. Dobromil in officina Ioannis Szeligæ, 1612

10. Biskupstwo

Wybór Wincentego Kadłubka na funkcję biskupa krakowskiego był pierwszą elekcją kanoniczną w Diecezji Krakowskiej. Wincenty mógł liczyć na poparcie księcia Leszka Białego i arcybiskupa gnieźnieńskiego Henryka Kietlicza. Papież Innocenty III, po odrzuceniu postulacji by na biskupstwo krakowskie został przeniesiony dotychczasowy ordynariusz płocki Gedko Sasinowic, poparł elekcję Wincentego. Sprawując funkcję biskupa krakowskiego, Wincenty aktywnie uczestniczył w życiu politycznym i kościelnym Kraju - w zjazdach: w Borzykowej w lipcu 1210 roku, w Mstowie około marca 1212 roku, w Mąkolnie w maju 1212 roku, w Sieradzu w czerwcu 1213 roku, w Wolborzu w 1215 roku, w Soborze Laterańskim IV w 1215 roku oraz prawdopodobnie w synodach: w 1216 roku w Witowie, w Chalnie oraz w Kamieniu koło Kalisza w 1217 roku.

Biskup Wincenty jako pierwszy zapalił wieczną lampkę przed Najświętszym Sakramentem. Pełnił on urząd biskupa krakowskiego przez 10 lat. W tym czasie gorliwie sprawował swoje obowiązki. Był politycznie związany z obozem arcybiskupa Henryka Kietlicza w jego walce o emancypację Kościoła i wprowadzanie reformy gregoriańskiej.

Bł. Wincenty Kadłubek; H. Uziembło 1904-1906 Kraków, kapitułarz przy kościele katedralnym na Wawelu

11. Cysters

Rezygnacja z godności biskupiej oraz charakter jego pobytu w klasztorze Cystersów w Jędrzejowie do dzisiaj nie są wolne od polemik i dyskusji. W tej kwestii można wyróżnić przyczyny ustąpienia: chorobę, niekorzystną sytuację polityczną, poświęcenie się pracy kronikarskiej, chęć zostania cysterszem.

Rezygnacja Kadłubka ze stolicy biskupiej w Krakowie i przejście do Cystersów w Jędrzejowie, miały miejsce najpóźniej w pierwszym kwartale 1218 roku.

Literatura hagiograficzna podkreśla, iż myśl o spędzeniu ostatnich lat życia w zakonie podjął on z pobudek osobistych. Rezygnacja z beneficjum krakowskiego miała być świadectwem niezwyklej pokory i wyrzeczenia na drodze do świętości. Odwrócenie sojuszy i rozpad stronnictwa arcybiskupa Henryka Kietlicza (Władysław Odonic, Leszek Biały i zapewne Konrad Mazowiecki) mogły spowodować rezygnację Wincentego z biskupstwa i jego przejście do zakonu. Mógł on przebywać w Jędrzejowie w charakterze uprzywilejowanego rezydenta lub przyjąć śluby zakonne, za czym przemawia pochowanie go w stroju przeznaczonym wyłącznie dla profesorów.

Bł. Wincenty modlący się pod krzyżem i przed tabernakulum. Autor Kasper Pochwański, 1964, Archiopactwo Cystersów w Jędrzejowie

12. Kult

Wincenty zmarł w klasztorze Cystersów w Jędrzejowie 8 marca 1223 roku.

Niewątpliwie pierwszym przejawem kultu było pochowanie go w kościele klasztornym. Już w piśmiennictwie przed Długoszem można spotkać określenia Wincentego jako „rycerza Chrystusowego” czy „prawdziwego czciciela pokory”. Dnia 18 II 1764 roku papież Klemens XIII wydał dekret potwierdzenia kultu, a 9 VI zezwolił na odprawianie Mszy św. ku czci Bł. Wincentego oraz odmawianie oficjum brewiarzowego w Diecezji Krakowskiej i w zakonie Cystersów. Wielkimi propagatorami kultu Bł. Wincentego Kadłubka po II wojnie światowej byli dwaj wielcy mężowie Kościoła w Polsce – Karol Wojtyła i Stefan Wyszyński.

Kazanie bp. Karola Wojtyły z 8 III 1959 (fragment):

„Wszyscy oni i książęta i papieże widzieli w mistrzu Wincentym odbicie Mistrza, widzieli jego wielkość, wielkość ludzką, ale znali tajemnicę tej wielkości.

Tajemnicą tej wielkości było to właśnie, że nie była ona nigdy oderwana od Boga, nigdy oderwana od Chrystusa, ale zawsze zjednoczona z Bogiem, zjednoczona z Chrystusem. To mu również dyktowało drogi jego powołania.

Dziwne to są drogi jego powołania. Człowiek stworzony do tego, ażeby innym rozkazywać właśnie dzięki studiom zagranicznym, dzięki temu rozeznaniu ogólnej europejskiej sytuacji; znał przecież i sytuację Kraju i sytuację Kościoła całego (...) Człowiek XX wieku, właśnie ten człowiek tak bardzo oderwany od Boga potrafi dostrzec wielkość tego mnicha sprzed 700 lat, biskupa mnicha, który wszystko w życiu postawił na zjednoczenie z Bogiem i wszystko inne uznał za mało warte w porównaniu z tą jedną wartością. I człowiek dzisiejszy potrafi to nie tylko uznać, ale człowiek dzisiejszy czuje jakiś głód tego i pragnie i tęskni za tym i dlatego człowiek dzisiejszy przychodzi myślą do progów tego opactwa”.

Kaplica Bł. Wincentego z relikwiami w Archiopactwie Cystersów w Jędrzejowie; ołtarz grobowy jest dziełem Wojciecha Rojewskiego, trumienkę sporządził Jan Risman, odnowił Jan Podgóralski

Relikwiarz Bł. Wincentego w w Archiopactwie Cystersów w Jędrzejowie

Relikwiarz Bł. Wincentego w Bazylice Sandomierskiej

13. Myśli Bł. Wincentego Kadłubka

Dzisiejsi jesteście i nie macie w nas sędziwej wiedzy dni wczorajszych.

[Księga I, rozdz. 1]

*Wiedz, iż Polaków ocenia się podług dzielności ducha, hartu ciała,
a nie podług bogactw.*

[Księga I, rozdz. 9]

*Źle innym rozkazuje, kto sam sobie nie nauczył się rozkazywać. Nie jest przecież
godzien zwycięskiej chwały ten, nad którym zgraja namiętności triumfuje.*

[Księga I, rozdz. 9]

Wszystkich cnót żywicielką jest pokora.

[Księga I, rozdz. 12]

*Dla serca spragnionego nawet pośpiech
jest zwłoką.*

[Księga II, rozdz. 12]

*Mądry tak zwycięża, że nikt nie odczuwa
jego zwycięstwa.*

[Księga II, rozdz. 13]

*Od chorego na umyśle niewiele różni się ten,
kto pieniądze nad życie przedkłada, a nie
życie nad pieniądze.*

[Księga II, rozdz. 17]

*Polacy nie widzą przyjemności w posiadaniu
złota, lecz rozkazywaniu tym, którzy złoto
posiadają.*

[Księga II, rozdz. 18]

*Jak żaden dobry uczynek nie pozostaje
bez nagrody, tak i żadne zło bez kary.*

[Księga II, rozdz. 20]

Obraz Bł. Wincentego w parafii Włostów

14. Myśli Bł. Wincentego Kadłubka

Nie jest synem, kto bez bólu znosi nieszczęścia zbolącej matki.

[Księga II, rozdz. 22]

Duch mój ze starością jest w sporze, mówi mi, że jest w rozkwicie.

[Księga II, rozdz. 22]

Trudno, aby dobrze się skończyło to, co się źle rozpoczęło.

[Księga II, rozdz. 22]

Niewiasta rzadko dobra, lecz która dobra korony godna.

[Księga III, rozdz. 27]

*Roztropny zbiera owoce cnoty we własnym sumieniu;
mniej doskonały w czynieniu na pokaz.*

[Księga IV, rozdz. 5]

Wielką niegodziwością jest zdobywać powodzenie niegodziwymi targami.

[Księga IV, rozdz. 6]

Błogosławiony Wincenty Kadłubek zapalający wieczną lampę; Maciej Bernhard, Kraków-Nowa Huta

*Biada samotnemu, bo gdy upadnie, nie ma,
komu go podźwignąć.*

[Księga IV, rozdz. 10]

*Na utratę przywileju zasługuje, kto
przyznanej sobie władzy nadużywa.*

[Księga IV, rozdz. 11]

*Słowa ciężar swój mają, wyroki idą za
słowem.*

[Księga IV, rozdz. 23]

*Tylko wiara zamyka i otwiera, rozkrzewia
i zacieśnia, umacnia i utrwala imperia.*

[Księga IV, rozdz. 26]